

BASALE STIMULATIE

Een nieuw perspectief II

Fred Hilgersom, orthopedagoog Stichting Arduin

ELK GELUID, ELKE KREET

WORDT PAS GEHOORD

ALS ER IEMAND IS DIE LUISTERT

Voorwoord

Andreas Fröhlich is de grondlegger van Basale Stimulatie. Hij is professor in de orthopedagogiek aan de universiteit van Landau in Duitland.

Hij heeft het bestaan van de persoon met een diepe meervoudige handicap als volgt getypeerd:

***Ik ben in het centrum van de wereld.
Ik voel me,
(ik weet me bijna niet).
De dingen bestaan als ze bij mij zijn,
aan en rond mijn lichaam,
en naar mij komen***

-

Middelburg, juni 2001

Inleiding

In de huidige visie op de begeleiding van verstandelijk gehandicapten staan zelfrealisatie en emancipatie van de cliënt centraal. De vertaling van deze uitgangspunten naar mensen met (zeer) ernstige beperkingen is voor de begeleiders doorgaans niet eenvoudig en vanzelfsprekend.

Niet alleen deze vertaling vormt een probleem, ook het begeleiden van mensen met ernstige beperkingen en het bieden van een zinvol bestaan wordt door velen als moeilijk en problematisch ervaren.

Basale Stimulatie biedt een attitude en methode die een invulling kan geven aan de uitgangspunten van moderne zorg, en biedt tevens de mogelijkheid om mensen met ernstige beperkingen een zinvol bestaan te bieden.

De attitude is de grondhouding van de medewerker in de begeleiding van de ernstig meervoudig gehandicapte persoon. Tegelijkertijd is Basale Stimulatie een methode om op een systematische wijze aan de begeleiding vorm en inhoud te geven. Het methodische brengt ordening in het handelen van de medewerker.

Daarnaast is Basale Stimulatie een rijke inspiratiebron voor het aanbieden van activiteiten.

1. Bewegen - Waarnemen

"Wie ben ik?"

"Wat voel ik allemaal in mij en rond mij?"

"Welke houding zet me telkens weer klem en maakt dat ik niets kan ervaren?"

"Van wie is die warme hand die me zo zet dat ik echt kan voelen aan een voorwerp?"

Mensen met een diepe meervoudige handicap leven een geïsoleerd bestaan. Ze ervaren de dingen slechts van heel nabij en dan nog vaak fragmentarisch.

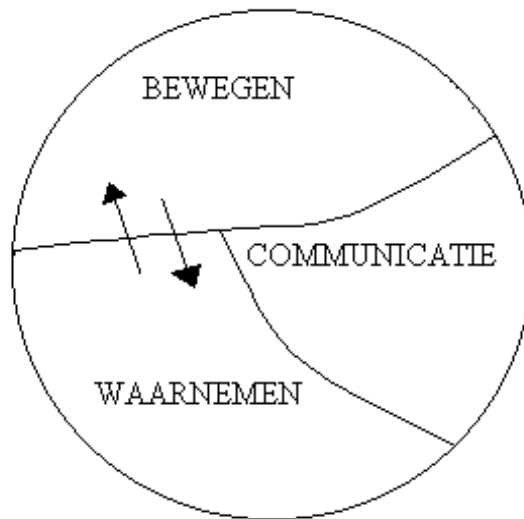
Het lichaam vormt de belangrijkste bron van informatie. Voor het waarnemen is beweging essentieel. Zonder beweging stopt de waarneming, dooft die uit.

Waarnemen en bewegen hebben in eerste instantie betrekking op de persoon zelf.

Hij krijgt hiermee informatie over het eigen lichaam, ervaart zichzelf als persoon.

Fröhlich spreekt van het opbouwen van een "**lichaams-ik**". Lichaams-ik wordt momenteel begrepen als de manier waarop de persoon omgaat met de **sensorische vloed** die hem omringt; het voortdurend bloot gesteld staan aan prikkels die op hem inwerken. Het omgaan met de zwaartekracht, met de voortdurende stroom van geluids-, gevoels- en gezichtsprikkels, met de geuren. Voor mensen met een diep meervoudige handicap vormt deze omgang een moeilijke opgave.

Vanuit dat "lichaams-ik" kan de persoon in communicatie treden met de ander en het andere (**Jij** en **Het**).

IK VOEL dat ik BEWEEG

IK BEWEEG zodat ik me VOEL

Een persoon die zich niet of nauwelijks kan bewegen verliest als het ware het contact met zichzelf, sterker, verliest zichzelf.

Van de diep meervoudig gehandicapte persoon is bekend dat hij alleen datgene kan waarnemen dat direct nabij zijn lichaam wordt aangeboden. Voor sommigen is het mogelijk om eenvoudige associaties te leren kennen. Het zien van de lepel doet de mond open gaan. Het rammelen van borden en bestek en de geur van voedsel maakt de persoon levendig; er staat wat te gebeuren! Dit is meestal een gevolg van een langdurig proces van herhalingen.

Ze blijven echter primair aangewezen op informatie die nabij en aan henzelf geschiedt.

Als gevolg van de motorische handicaps zijn de personen met een ernstig meervoudige handicap in hoge mate belemmerd in het uitvoeren van bewegingen. Hierboven hebben we gezien dat voor het opdoen van ervaringen, van gevoel, juist bewegingen nodig zijn. Dat betekent dus dat de diep meervoudig gehandicapte persoon niet of moeilijk zelfstandig kan zorgdragen voor zinvolle ervaringen. Hij kan zich de wereld niet toe-eigenen. Wanneer het vervolgens zo is dat er in de directe nabijheid van de persoon weinig verandering van prikkeling is, dan ontstaat er een uitdovingsproces waarin steeds minder wordt waargenomen en waarin de persoon het contact verliest met zichzelf en de omgeving. Veel van wat we stereotiep gedrag noemen, kan begrepen worden als pogingen om dit proces zoveel mogelijk te keren. Dit geldt ook voor bepaalde vormen van zelfverwondend gedrag.

Dit gegeven van enerzijds het onvermogen van de persoon om zelf te zorgen voor

voldoende zinvolle prikkeling en anderzijds een omgeving die onvoldoende nabij is voor de persoon om er wat mee te kunnen doen, leidt tot een proces dat we **sensorische deprivatie** noemen. De zintuigen worden onvoldoende aangesproken, waardoor de functies verminderen, uitdoven.

Schematisch gebeurt er dan het volgende:

-

-

Proces van sensorische deprivatie

Geen zelfactieve bewegings-
Mogelijkheid

Geen verandering van omgevingsprikkelers van
dichtbij

Homogeen veld

Geen onderscheidende waarneming
ik-buitenwereld

Extreme reductie reacties

Persoon wordt niet meer ervaren als mens

Schemerzone: weinig opnemen uit omgeving

Door het gebrek aan bewegingservaringen is het ervaren van zichzelf dus veelal gestoord. Wisselende spierspanningen, het niet afgestemd zijn van houding en bewegingen versterkt het proces van zichzelf niet als een eenheid kunnen ervaren. Daarnaast is de omgeving voor de persoon kwalitatief onvoldoende om zinvolle ervaringen op te doen.

Ze beschikken niet over de cognitieve mogelijkheden om deze beperkingen te compenseren.

2. Basale Stimulatie

Zichzelf kunnen ervaren en vandaar uit in communicatie, contact kunnen treden met de mensen en de wereld om hen heen, dat is hetgeen waar Basale Stimulatie zich mee bezig houdt.

Zijn eigen lichaam als geheel gewaar kunnen worden op een aangename manier is het centrale doel van Basale Stimulatie. Via deze ervaringen wordt de persoon gesterkt in zijn **lichaams-ik**.

Basale Stimulatie vertrekt vanuit en is gericht op het "**hier en nu**". Alle ontmoetingsmomenten met de persoon worden optimaal benut om hem zijn lichaam als geheel gewaar te laten worden. De persoon wekken, luierswisselingen, wassen, aankleden, verplaatsen, het eten etc. ; het zijn deze **activiteiten van het dagelijks leven** waarin gepoogd wordt om de persoon iets mee te delen, iets te laten beleven van de rijkdom van het dagelijks leven.

Basale Stimulatie situeert zich in de eerste plaats in het domein van de "**dichte of nabijheidszintuigen**".

- het somatische of de waarneming via de huid van warmte, druk, e.a. en via druk in de spieren.
- het vestibulaire of de waarneming van de eigen positie in de ruimte via de evenwichtsorganen, van globale en meer specifieke beweging.
- het vibratorische of de waarneming van trilling via de huid en vooral ook via het beenderenstelsel.

Deze waarnemingsvelden zijn nauw met elkaar verbonden en zijn zeer vroeg aanwezig. Reeds in de baarmoeder worden ze gestimuleerd en zijn ze belangrijk voor de ontwikkeling van de mens.

Bij de geboorte komt er een belangrijke functie bij:

- de ademhaling: door het accentueren van het ademhalingsritme leert de persoon iets over zichzelf en komt hij vaak tot een verdieping van de

ademhaling. Het accentueren van de ademhaling kan eveneens een prille vorm van communicatie zijn.

Deze nabijheidszintuigen spelen een belangrijke rol in de sociaal-emotionele ontwikkeling van de mens. Hiermee wordt de basis gelegd voor de verdere ontwikkeling van de waarneming; om later ook geur en smaak, geluid en beeld en tactiele prikkels te herkennen en te begrijpen.

Somatische Stimulatie

Somatische stimulatie verloopt via de huid en de spieren. Het is het domein van de aanraking. In de dagelijkse ontmoeting moeten cliënten vaak worden aangeraakt. Dat kunnen we doen op een wijze waardoor de persoon zichzelf gewaar kan worden. Bijvoorbeeld bij het verwijderen van de dekens, het wassen en afdrogen van de persoon, het aan- en uitkleden etc.

Temperatuurverschillen, het ervaren van neerslag op de huid kan ook informatie geven.

Bij meer gerichte activiteiten kunnen we denken aan verschillende vormen van massages (bijvoorbeeld Shantala).

Vestibulaire stimulatie

Dit is het domein van de werking van de zwaartekracht en het bewegen. Een geringe verandering in het evenwicht heeft een sterke lichamelijke reactie als gevolg. Dit kunnen we toepassen bij verplaatsingen van de cliënt, zowel in de rolstoel als in de tillift. Ook bij het verschonen of op de aankleedtafel kunnen we door het rollen en kantelen van de persoon hem indringende ervaren laten opdoen. Het fameuze "Busje rijden" biedt eveneens een scala bewegingservaringen. Schommelstoelen, op schoot heen en weer wiegen, ga zo maar door.

Bij (jonge) kinderen kunnen we verder nog denken aan de bewegingspedagogiek van Sherborne.

Vibratorische stimulatie

Informatie via trillingen verloopt via het skelet. Bij de verplaatsingen ervaart men niet alleen beweging, maar ervaart men eveneens trillingen. Bij het wassen en (ver)kleden kan men door kloppen trillingen doorgeven. Muziek wordt door mensen met een diepe meervoudige handicap eerder gevoeld dan gehoord; veel instrumenten zijn hiervoor geschikt. Met de persoon schoot kan men via de stem de borstkas in trilling brengen en dit doorgeven.

Trilapparaatjes kunnen, mits goed toegepast, de persoon veel informatie geven. Hetzelfde geldt voor trilstoelen, -kussens, -slangen en dergelijke.

In de dagdagelijkse praktijk zal het zo (moeten) zijn dat tijdens ontmoetingen de verschillende ervaringen geïntegreerd worden aangeboden. Tijdens het wassen bijvoorbeeld wordt de persoon aangeraakt, bewogen, ervaart hij trillingen, ervaart hij

warmteverschillen etc. Door de systematische aanwending kunnen we de persoon optimaal helpen zichzelf te ordenen.

Waarneming via somatische, vestibulaire en vibratorische prikkels vormen samen met de ademhaling het fundamentele. Op basis van dit fundament is verdere uitbouw mogelijk naar waarneming via het orale, tactiel-haptische, visuele en auditieve. Het zal duidelijk zijn dat in de praktijk verschillende gebieden van waarneming tegelijkertijd aangeboord worden. Toch zal het zo zijn dat pas wanneer het fundament goed gelegd is, dus dat de persoon zichzelf vanuit de dichte zintuigen kan organiseren, de persoon kan profiteren van waarneming via de verte zintuigen.

Naast stimulering van en aan de persoon zelf zijn de inrichting en de kwaliteit van de omgeving essentieel in het de persoon helpen zichzelf te organiseren. De omgeving moet lichaamsnabij, klein, overzichtelijk en ordelijk zijn. Dit wordt verder uitgewerkt in het hoofdstuk over de kwaliteit van de omgeving.

Door stimulatie via de dichte zintuigen kan de persoon meer in contact komen met zichzelf en van daar uit in relatie met de ander en het andere; er is een groeiend besef van het onderscheid tussen het Zelf en de Ander.

Op basis van dit besef worden de communicatieve mogelijkheden vergroot.

Philip Vanmaekelbergh, een Belgische collega heeft de kern van Basale Stimulatie treffend omschreven als:

"Geconcentreerd werken met aanraking, beweging, trilling en ademhaling als middel om de diep meervoudig gehandicapte persoon zijn of haar lichaam te laten ervaren op een veilige en warme manier."

Onderstaand wordt dit proces van Basale Stimulatie, dat als doel heeft de sensorische deprivatie op te heffen, weergegeven.

Links in het schema staat wat er direct aan en om de persoon gebeurt, aan de rechterkant staat de kwaliteit van de omgeving. Dit laatste wordt beschreven in het hoofdstuk "Kwaliteit van de omgeving".

BASALE STIMULATIE

SOMATISCH – VESTIBULAIR

VIBRATORISCH

KLEINE LICHAAMSNABIJE OMGEVING

Intens lichaamscontact

- Duidelijk
- Intensief
- Voldoende langzaam
- Lichaamsvormen volgend

KRIJGT INFORMATIE OVER ZICHZELF

GROEIENDE WAARNEMING IK-BUITENWERELD

GROEIENDE COMMUNICATIE MOGELIJKHEDEN

-

3. Kwaliteit van de omgeving

Hierboven is beschreven hoe door een aanbod van prikkels het de persoon met een ernstige meervoudige handicap mogelijk gemaakt kan worden zichzelf als een (lichamelijke) eenheid te ervaren.

Dit proces stelt hoge eisen aan de kwaliteit van de omgeving. Deze eisen worden in de volgende paragraaf beschreven. De gebruikte indeling is ontleend aan Clem De Bolle (1996). Hoewel het in eerste instantie bedoeld is om de (voorwaarden tot) communicatie in kaart te brengen, is dit schema eveneens goed bruikbaar om een aantal uitgangspunten in de omgang met mensen met zeer ernstige beperkingen te beschrijven en toe te lichten. Twee kernbegrippen staan centraal, te weten **afstemming** van de omgeving op de persoon, het op dezelfde golflengte zitten, en **de Persoon Leidt**; de persoon is uitgangspunt, niet onze eigen doelen. De persoon bepaalt zelf het tempo en de dingen waarin hij is geïnteresseerd.

Nogmaals wordt benadrukt dat de kwaliteit van de omgeving, de competentie van de partner bepalend is voor het welzijn van de cliënt!

Afstemming

Bij afstemming gaat het om het aanpassen van de partner, van de begeleider aan de cliënt. Afstemming is voorwaarde voor elk contact, voor iedere ontmoeting. Aan het afstemmen kan men een aantal aspecten onderscheiden.

Leefklimaat.

Om open te kunnen worden voor prikkels uit de omgeving moet de persoon een gevoel van basisveiligheid hebben. Met name bij personen die zichzelf niet kunnen verplaatsen moet er veel aandacht besteed worden aan het liggen, zitten en oppakken. Ook moet er veel aandacht besteed worden aan de plaats waar iemand staat. Een plaats waar men kan overzien wat er gebeurt en waar men niet zomaar van achteren benaderd kan worden, biedt veiligheid.

Het leefklimaat moet er een zijn waarin men zich prettig voelt. Regelmaat en ordening zijn eveneens aspecten van veiligheid.

Structuur van de omgeving

Uit zichzelf hebben mensen met ernstige beperkingen weinig tot geen mogelijkheden om te doorzien hoe een situatie er uit ziet, wat er in kan gebeuren of plaats vinden en dus welke mogelijkheden hij er zelf in heeft.

Dat betekent dat de begeleiders dit inzicht in de structuren moeten aanreiken, mogelijk moet maken.

Dat kunnen ze doen door activiteiten te koppelen aan vaste plaatsen; "als we hier staan, dan ga ik dat en dat met je doen". Je biedt ook structuur door de dingen *zichtbaar* te maken voor de cliënt. Uit dit pakje komt de vla, van die appel komt dat prutje en ga zo maar door.

Een ander aspect van structuurverlening vormt de *bereikbaarheid*. Zorg ervoor dat de dingen in het zicht van de cliënt zijn; de beker bijvoorbeeld zodat hij tussendoor kan aangeven dat hij wil drinken.

Wanneer er gebruik gemaakt wordt van een communicatiebord, dan moet deze voortdurend in het zicht zijn, zodat het permanent beschikbaar is voor de persoon.

Communicatiepartner

Personen met een ernstig meervoudige handicap hebben door verschillende oorzaken problemen met aandacht. Hierboven is al beschreven dat door een tekort aan zinvolle prikkeling er een uitdovingsproces op gang komt. Daarnaast is het zo dat door allerlei factoren in de persoon zelf de waakzaamheid van de persoon sterk wisselend is.

Wanneer we dus in contact willen komen met de ander, dan moeten we er eerst voor zorgen dat we zijn aandacht kunnen hebben. Hiervoor is het van het grootste belang dat er de tijd voor genomen wordt (zie ook *Gedeelde aandacht*).

Eveneens is een goede (zit)houding van belang; deze moet voor ontspanning zorgen. Naast houding is een goede plaats belangrijk: is de lichtval in orde, is de plaats overzichtelijk en veilig etc.

De persoon moet je ook kunnen waarnemen, daarvoor is een zelfde (oog)hoogte bijvoorbeeld van belang.

Gedeelde aandacht

Om de aandacht te kunnen delen, moeten beide partners open staan voor de signalen die worden uitgezonden. Voor ons betekent dat, dat we moeten wachten totdat de ander klaar is voor het contact. Belangrijk daarbij is zich te realiseren dat mensen met meervoudige beperkingen lang de tijd nodig hebben om zich op de ander te kunnen instellen. Alvorens te kunnen reageren zien we bij deze mensen heel vaak gedrag dat lijkt op afwijzen of zich terugtrekken. Laat je hierdoor niet misleiden; **deze gedragingen vormen juist de voorbereiding tot het leggen van contact of zich open stellen voor de prikkels!** (Velthausz 1986.)

Laat de persoon ook merken dat je iets van hem verwacht, ook hier geldt weer dat je de persoon de tijd moet gunnen om te reageren.

Gedeelde aandacht houdt eveneens in dat men zich als begeleider tijdens de activiteit blijft concentreren op waar men met de cliënt mee bezig is. Dus tijdens het wassen en de luierverwisseling bijvoorbeeld niet over het lichaam van de cliënt heen ervaringen uitwisselen met een andere begeleider!

Keuze van activiteiten

Neem de interesses van de persoon als uitgangspunt en probeer van daaruit contact te krijgen. Dring vooral niet op; dit bevordert alleen maar het afsluiten voor de activiteiten.

De persoon leidt

De persoon geeft het tempo aan en de dingen waarin het is geïnteresseerd. Wij volgen en nodigen hoogstens uit. Dit uitgangspunt vergt een heleboel van de begeleiders; met name terughoudendheid en invoelend vermogen.

De persoon met een ernstig meervoudige handicap kan zelf moeilijk aangeven wat hij of zij aan dingen beleeft, zij beschikken meestal over onvoldoende communicatiemogelijkheden hiertoe. De mensen om de persoon heen hebben al snel de neiging om zaken voor de ander snel in te vullen en allerlei doelen te stellen. Door onszelf terughoudend op te stellen, ons niet op te dringen maar af te wachten waar de persoon zelf mee komt, dan kunnen we werkelijk inspelen in wat de cliënt aangeeft. *Door zelf minder te willen, scheppen we ruimte aan de ander om zelf te komen!*

Invoelend vermogen is het sleutelbegrip in de hulpverlening aan anderen. Echter het inleven in iemand die lichaamsgebonden in de wereld staat, is op zijn zachtst gezegd een moeilijke zaak. We hebben geen directe toegang tot eigen herinneringen aan deze levensfase. Daarnaast regeert in onze samenleving de ratio, het verstand en minder het gevoel en het lichamelijke. Toch is voor het begeleiden van mensen met een ernstig meervoudige handicap noodzakelijk dit invoelend vermogen naar deze fase aan te ontwikkelen en aan te scherpen. In trainingen rond Basale Stimulatie ligt hierop de nadruk.

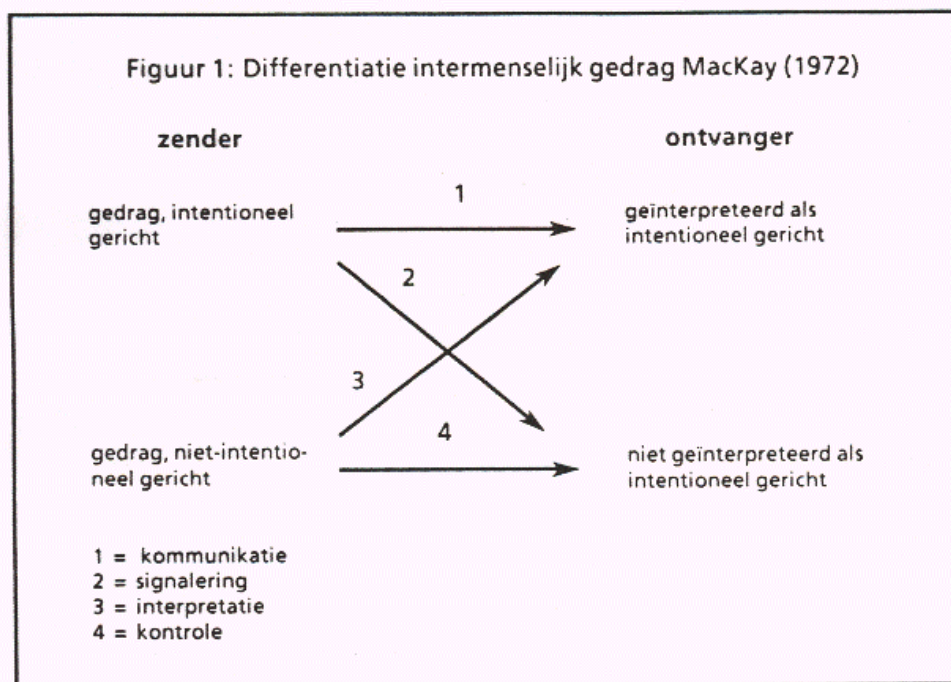
Belang van observeren

Mensen staan in voortdurende interactie met de omgeving. We staan telkenmale voor de opgave om de gedragingen van anderen op hun waarde en betekenis in te schatten. We geven zin aan het gedrag van anderen, we interpreteren het. De vraag rijst telkens of onze interpretaties correct zijn, of dat ze een projectie zijn van eigen behoeften. We moeten ons telkens afvragen of het gedrag een bedoeling heeft naar

de ander (communicatie), of dat het gedrag een bedoeling in zichzelf heeft. Wanneer we de bedoeling van de ander correct inschatten en ons gedrag daarop afstemmen, dan is er geen probleem. Wanneer we het gedrag van de ander verkeerd interpreteren en al naar gelang handelen, dan ontstaan er of problemen, een conflict, of we doen de ander geen recht.

In normale gevallen kunnen we bij twijfel met de ander in gesprek gaan, en navragen wat de nader bedoelt. Is de ander echter niet in staat om zijn bedoelingen te verduidelijken, dan moeten we een beslissing nemen hoe het gedrag van de ander te interpreteren.

Hieronder ziet u de dilemma's schematisch weergegeven. Het schema is overgenomen uit Velthausz (1987).

Het begrijpen van de cliënten met ernstige beperkingen is vaak een kwestie van interpreteren van kleine, vaak onduidelijke signalen; het is een "luisteren naar fluisteren". Wanneer de persoon een signaal uitzendt met een bepaalde bedoeling en wij begrijpen de bedoeling, dan is er sprake van geslaagde communicatie.

Bijvoorbeeld de cliënt kijkt naar een beker en maakt daarmee kenbaar dat hij wil drinken en wij laten zien dat we hem begrijpen door hem drinken te geven (situatie 1 in het schema).

Wanneer we gedragingen waarnemen waarvan we denken dat de ander daarmee geen boodschap wil uitzenden en de ander wil er ook niets mee zeggen, dan hebben we ook te maken met een geslaagde interpretatie. Bijvoorbeeld we zien iemand met een koptelefoon op zijn hoofd ritmisch heen en weer wiegen. We interpreteren dit dat

de persoon gewoon tevreden is met de situatie (situatie 4). Wanneer dat zo is dan is er geen probleem.

Het probleem ontstaat wanneer wij het heen en weer wiegen interpreteren als "hij heeft genoeg van de muziek" en vervolgens doen wij de koptelefoon af, terwijl dat voor de persoon niet de bedoeling was (situatie 3), of het tegenovergestelde; de persoon probeert door heen en weer te wiegen ons duidelijk te maken dat hij genoeg heeft van de muziek en wij zien het steeds heftiger heen en weer wiegen als een bevestiging dat we de goede muziek hebben opgezet!(situatie2).

Uit deze dilemma's komen we alleen door er bewust van te zijn en door goed te observeren; wat zijn de signalen die bevestiging betekenen, welke die afkeer inhouden etc.

Wanneer men er totaal niet uitkomt, dan kan men met elkaar bepaalde betekenissen afspreken zodat men op één lijn zit. De ander kan zich dan eventueel aan de interpretatie aanpassen.

Pas je tempo aan

Onze wereld kenmerkt zich door dynamiek; wij zijn meestal veel te snel voor onze cliënten. Door hun vertraagde reactietijd op de binnengekomen prikkels lopen zij grote kans dat wanneer zij in staat zijn om te reageren er niemand meer is om op te reageren. Er is een geval bekend waarin een persoon **tien minuten (!)** nodig heeft alvorens te kunnen reageren op aangeboden contact. Wie houdt daar nu rekening mee!

Maak er een regel van om in ieder geval **tien tellen te wachten alvorens het aanbod te veranderen!** Beter is nog om na de tien tellen het aanbod te herhalen totdat je werkelijk een afwijzing krijgt.

We hebben ook snel de neiging om het antwoord van de ander in te vullen en af te maken. Geef de ander de kans om zijn beurt af te maken, ook al begrijp je wat hij bedoelt, onderbreek hem niet.

Initiatief bevorderen

Volg de draad van de persoon, spiegel zijn gedragingen met klanken, woorden, blikken en wijzen. Stimuleer dat de persoon zelf keuzen maakt. **De ander keuzen leren maken betekent ook het accepteren van weigeringen!**

Forceer ook weigeringen! Leer de persoon nee te zeggen door iets aan te bieden waarvan je weet dat de ander dat niet wil hebben.

Probeer ook gedrag dat afwijzing voor iets speciaals betekent te laten generaliseren naar andere situatie; met de tong eten uitwerpen→ tong uitsteken wordt symbool voor afwijzing.

Ga in op aandacht vragen, ook wanneer dat niet uitkomt. Wanneer de manier van aandacht vragen vervelend overkomt, realiseer je dan dat wellicht andere vormen van aandacht vragen voor de persoon niet lonend zijn omdat de omgeving te ongevoelig is voor andere signalen.

Geef de persoon de gelegenheid om je bij zich te halen; bijvoorbeeld door een bel op tafel te bevestigen of iets dergelijks.

Programmeer onregelmaat binnen de regelmaat

Regelmaat alleen is niet goed. Maak de wereld interessant door binnen het vertrouwde nieuwe dingen te doen. De veranderingen nodigen de persoon uit tot initiatie door de reactie.

Je kunt hetzelfde verhaal tien keer hetzelfde vertellen met hele kleine veranderingen.

Spelroutines

Routines geven houvast; activiteiten beginnen en eindigen bijvoorbeeld op een vaste vertrouwde manier

-

4. Basale Stimulatie: Attitude/Methode

Basale Stimulatie is enerzijds een **attitude**, een grondhouding in de toenadering tot de ander, waarin techniek en materiaal een ondergeschikte rol spelen. In deze grondhouding speelt het besef en respect van de ander vanuit diens levensgeschiedenis en levensfase een centrale rol. Levensfase heeft hier een dubbele betekenis: de levensfase volgens de werkelijke leeftijd van de persoon en gerelateerd aan zijn levensgeschiedenis en afkomst, en levensfase in de zin op welke wijze de omgeving waargenomen wordt. In ons geval dus overwegend de lichaamsgebonden ervaringsfase. Een evenwicht van beide betekenissen draagt er zorg voor dat de persoon enerzijds aangesproken wordt op zijn mogelijkheden, maar anderzijds niet geïnfantiliseerd wordt.

Basale Stimulatie is tegelijkertijd een **methode** om inhoud te geven te geven aan die houding. Basale Stimulatie leert hoe op een systematische wijze de persoon zichzelf te laten ervaren en vanuit die zelfervaring in contact te komen met de omgeving. Als methode geeft Basale Stimulatie een ordening in het handelen van de begeleider, wordt het handelen overdraagbaar en communicabel. Het handelen van de medewerker wordt hiermee verantwoordbaar.

De grondhouding en het systematische handelen staan in een circulair verband met elkaar; een bewustzijn van de noden van de persoon (attitude) beïnvloedt het handelen, ervaringen vanuit het handelen beïnvloeden de attitude.

5. Verdere kennismaking.

-

Literatuur

Hier onder volgt de titel van een aantal boeken en artikelen over Basale Stimulatie. De lijst is alles behalve compleet. Het is eerder bedoeld als een steun bij een verdere kennismaking en verdieping. Op de hieronder genoemde websites vindt men uitgebreidere literatuurlijsten die regelmatig geactualiseerd worden. Op de websites vindt men eveneens een keur van artikelen die in dit overzicht niet opgenomen zijn.

- Andreas Fröhlich (1995): Basale Stimulatie. Garant Leuven.

- Andrea Fröhlich en Ursula Haupt (1991) *Basale Stimulatie*. Nederlandse vertaling van *Entwicklungsförderung Schwerstbehinderter Kinder* door Eliane Bonamie. Koninklijk Instituut Spermalie, Brugge.
- A. Hilgersom (red): *Leesbundel Basale Stimulatie I*. Informatiewinkel Stichting Arduin, Middelburg.
- A. Hilgersom (red): *Leesbundel Basale Stimulatie II*. Informatiewinkel Stichting Arduin, Middelburg.
- Liesbeth Geerits ea. (1999): *Handleiding Dagbesteding voor kinderen met een ernstig meervoudige handicap*. Het "opvoedingsprogramma" en "basale stimulatie". Festog, Doetinchem.
- *Syllabus Basale Stimulatie* (1996): Serie artikelen over basale stimulatie door medewerkers van het Dienstencentrum St-Oda, Overpelt, België.

Websites.

In het *Vlaams Samenwerkingsverband Basale Stimulatie* (VSBS) is een 60 tal instellingen en scholen die betrokken zijn bij de begeleiding van mensen met een diepe meervoudige handicap verenigd. Op hun website vindt men allerlei artikelen die men kan downloaden en adressen waar men terecht kan voor verdere informatie, ook over Nederland

www.arduino.nl/vsbs

Andreas Fröhlich heeft een uitgebreide website met veel informatie en artikelen die men als tekst kan downloaden, maar ook rijk geïllustreerd. In Duitsland heeft Basale Stimulatie een belangrijke plaats gekregen niet alleen in de begeleiding van verstandelijk gehandicapten, maar vooral ook bij de verpleging in ziekenhuizen. Ook hierover kan men veel informatie krijgen, uiteraard in het Duits!

www.basale-stimulation.de

Winfried Mall is een Duitse orthopedagoog die vooral bekend is van Basale Communicatie met diep meervoudig gehandicapte personen.

Op zijn website vindt men zeer lezenswaardige artikelen en uitgebreide literatuurverwijzingen.

De moeite waard, wanneer men de schroom voor de Duitse taal van zich werpt

<http://www.kontakt@winfried-mall.de/>

Cursussen

De beste wijze om zich Basale Stimulatie eigen te maken is het volgen van cursussen.

In de cursussen die gegeven worden wordt de nadruk gelegd op het aanscherpen van de eigen gevoeligheid van de begeleider voor aanraken, voor beweging, voor trilling en voor een attente bejegening van het lichaam middels allerlei ervaringsoefeningen. In de cursussen wordt geleerd geconcentreerd te werken met

eenvoudige middelen, meestal ons eigen lichaam en er worden begrippen aangereikt om erover te kunnen praten met ouders en collega's.

Basale Stimulatie vindt zijn toepassing in de begeleiding van mensen met een diepe meervoudige handicap, mensen met dementie en mensen met (zeer) ernstig zelfverwondend gedrag.

Er is een Basiscursus, die twee en een halve dag beslaat, een halve dag theorie en twee dagen praktijk.

Daarnaast is het mogelijk om in een instelling cursussen op maat te geven.

Voor inlichtingen kan men zich wenden tot:

Fred Hilgersom,
Stichting Arduin,
Piet Heinstraat 50
4335 HX Middelburg
Email: fhilgersom@arduin.nl
06 12504661

Video

- "Basale Stimulation in der Pflege" Vertaald door het Vlaams Samenwerkingsverband Basale Stimulatie

CD-Rom

- G. Bartoszek, Peter Nydal (red): Basale Stimulation. Grundlagen und Anwendung in der Pflege. Mit Beiträge von Christel Bienstein und Andreas Fröhlich. Ullstein Medical, Wiesbaden 1998.

Referenties.

Andreas Fröhlich (1995): Basale Stimulatie. Garant Leuven

Frans Velthausz (1987): Sociaal gedrag, sociale interactie en communicatie bij diepzwakzinnigen.

Clem de Bolle (1996) Partnerstijlen en Omgevingsstructuur. Lezing gehouden op een studiedag over "Meervoudig gehandicapt en Communicatie? "